

ÒPERA

EL DIMONI ENAMORAT DE RUBINSTEIN

TEMPTA EL LICEU

DEL 23
D'ABRIL A L'11
DE MAIG DEMON
D'ANTON
RUBINSTEIN AL
GRAN TEATRE
DEL LICEU

EL DIMONI, SEMPRE A PUNT PER TEMPTAR LES ÀNIMES CÀNDIDES, ÉS UNA PRESENÇA NO GENS ESTRANYA ALS ESCENARIS OPERÍSTICS. L'ÀNGEL CAIGUT TORNA ARA AL LICEU EN UNA DE LES SEVES ENCARNACIONS MENYS CONEGUDES.

TEXT Xavier Cester

Les variades adaptacions del *Faust* de Goethe amb el seu carismàtic Mefistòfil com a epicentre són l'exemple més conegut de la presència demoníaca a l'òpera, amb les obres de Berlioz (tot i que pensada per a les sales de concerts), Gounod i Boito. Per contra, el *Demon* d'Anton Rubinstein ha romàs a les ombres del repertori, només veient de tant en tant la llum quan baixos i barítons s'han sentit atrets per la llúida romança del protagonista a l'acte segon. Un destí injust per a un títol amb no pocs atractius.

Un dels grans virtuoses del piano del seu temps, compositor d'obra extensíssima, aplaudit director d'orquestra, pedagog de prestigi (Txaikovski en seria el deixeble més famós) i fundador del Conservatori de Sant Petersburg i de l'embrió de la futura Filharmònica de la mateixa ciutat, Anton Grigórievitx Rubinstein (Vikhvatinetz, 1829-Peterhof, 1894), nascut en el si d'una família jueva convertida a la fe cristiana ortodoxa, és una de les figures cabdals de la música russa del segle XIX. Una posició que, tanmateix, no ha garantit que la posteritat hagi estat benèvola amb la seva obra. Segurament el caràcter

DEMON ESDEVINGUÉ EN POC TEMPS L'ÒPERA RUSSA MÉS REPRESENTADA AL SEU PAÍS

prolífic del compositor i l'apressament en l'escriptura de molts opus no li han fet cap favor, així com tampoc el seu enquadrament fora del corrent nacionalista predominant a la Rússia decimonònica. Potser per a les orelles avesades a Mussorgski, la música de Rubinstein, simplificant-ho molt, no sona prou russa, però el principal problema segurament és que la seva obra ocupa una mena de *no man's land* entre Orient i Occident. El propi compositor admetia que a Rússia el veien com a alemany i a Alemanya com a rus.

Sigui com sigui, *Demon*, completada el 1871 i estrenada el 25 de gener de 1875 al Teatre Mariïnski de Sant Petersburg,

va ser des del començament un èxit esclatant, sens dubte ajudat també per un equip artístic brillant, començant per Ivan Melnikov –el primer Boris Godunov– com a protagonista i Eduard Nápravník, director d'orquestra que estrenaria un grapat de títols de Mussorgski, Txaikovski i Rimski-Kórsakov. *Demon* esdevingué en poc temps l'òpera russa més representada al seu país, només per darrere de la patriòtica *Una vida pel tsar* de Glinka. Encara que sigui als marges del repertori, *Demon* és l'únic

Dmitry Bertman, fundador i director artístic de l'Helikon Opera de Moscou, és el director escènic de *Demon*.

EL PRIMER RUS AL LICEU

Anton Rubinstein és el compositor de la primera òpera russa representada en la història del Gran Teatre del Liceu, el 1898, tot i que l'obra escollida no va ser pas *Demon* sinó *Néron*, grand opéra a la Meyerbeer, estrenada a Hamburg el 1879. El

coliseu de La Rambla, tanmateix, sí que va tenir un tast de les desventures de l'àngel caigut, i de bracet, a més, del mateix compositor. El febrer del 1881 Rubinstein oferí dos concerts al Liceu en els quals va interpretar el ballet de *Demon*.

AMB HVOROSTOVSKY AL RECORD

Quan el Gran Teatre del Liceu va anunciar les obres que integrarien la temporada 2017-18, Dmitri Hvorostovsky, a més de ser un dels protagonistes previstos d'*Un ballo in maschera*, era el reclam de la nova producció de *Demon*, l'aposta més ariscada en una programació conservadora. El gran baríton siberià lluitava des de feia temps contra un tumor cerebral que no li impedia, de tant en tant, oferir concerts com el que va protagonitzar el novembre del 2016 al Liceu, on, justament, va cantar la

romança del protagonista de l'obra de Rubinstein. Per desgràcia, la malaltia va tenir l'última paraula i Hvorostovsky moria el 22 de novembre passat als 55 anys i causant un profund impacte en la comunitat operística. Queda, per tant, tristament frustrada l'oportunitat de gaudir de la seva encarnació en un rol en el qual va debutar en un concert semiescenificat el 2015 a Moscou.

Bona part de l'equip musical d'aquella sessió serà al Liceu, com el director d'orquestra Mikhaïl Tatarnikov, la

soprano Asmik Grigorian (Tamara), el tenor Igor Morosow (Sinodal) i el baix Alexander Zymbalyuk (príncep Gudal), amb Egils Silins com a dimoni. Aquesta coproducció entre el Liceu, Staatstheater de Nuremberg, Òpera Nacional de Bordeus i Helikon Opera

de Moscou serà dirigida escènicaament per Dmitry Bertman, responsable artístic de la companyia russa, ben coneguda pels espectadors del Festival de Peralada per muntatges com *Les contes d'Hoffmann*, *Lulu*, *El cas Makropoulos* o *Il barbiere di Siviglia*.

Asmik Grigorian

➤ supervivent d'un catàleg operístic, com tot en Rubinstein, ben abundós, amb divuit títols completats, molts dels quals s'estrenarien en ciutats germàniques, i amb una predilecció singular per les temàtiques religioses, unes òperes sacres que el músic volia contraposar al drama wagnerià.

Les raons de l'èxit de *Demon*, estès també fora dels dominis del tsar, es basen d'entrada en la fascinació del propi protagonista, sorgit d'un poema dramàtic de Mikhaïl Lérmontov que va ser prohibit per blasfem per la censura tsarista fins al 1860 (censura que també endarreriria l'estrena de l'òpera). Pavel

Viskovatov signaria un llibret per al qual el compositor va voler mantenir el màxim de versos de l'original del poeta mort el 1841 als vint-i-sis anys.

L'argument d'aquesta obra estructurada

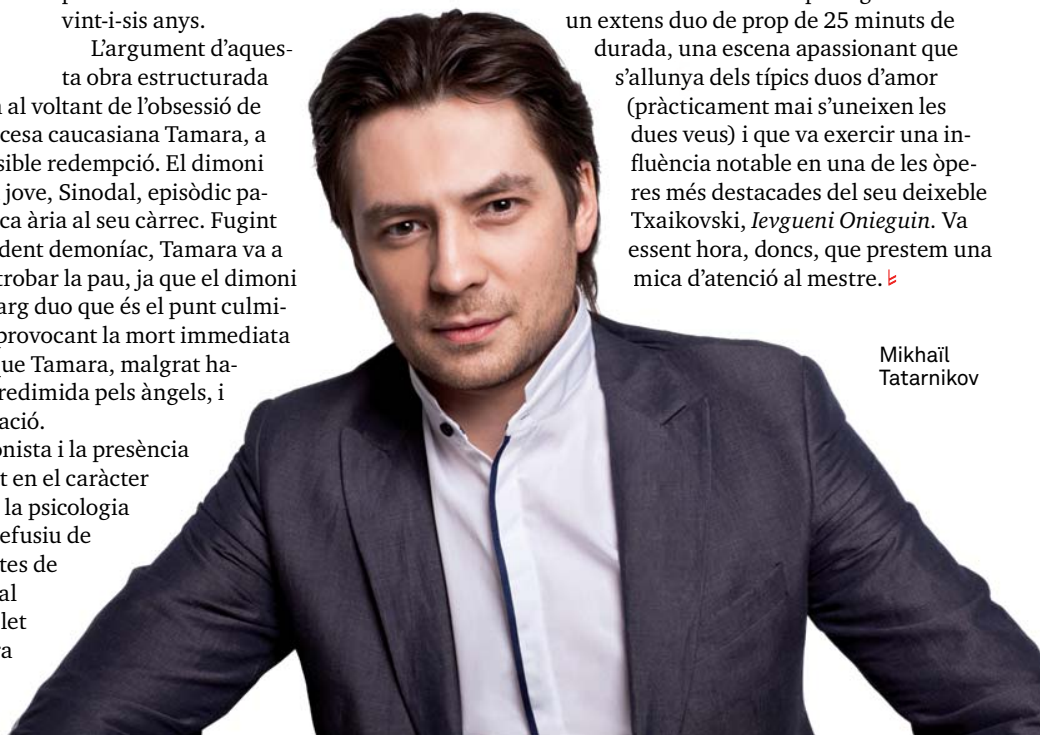
LA PARTITURA ÉS UN AUTÈNTIC REGAL, TANT PER AL BARÍTON COM PER A LA SOPRANO

en pròleg, tres actes i epíleg, gira al voltant de l'obsessió de l'anònim àngel caigut per la princesa caucasiana Tamara, a qui veu com el vehicle d'una possible redempció. El dimoni no dubta a matar el promès de la jove, Sinodal, episòdic paper per a tenor malgrat una bonica ària al seu càrrec. Fugint de la veu del seu invisible pretendent demoníac, Tamara va a raure en un monestir, on no pot trobar la pau, ja que el dimoni se li apareix finalment i, en un llarg duo que és el punt culminant de la partitura, la besa, tot provocant la mort immediata de la jove. El patiment sofert fa que Tamara, malgrat haver caigut en la temptació, sigui redimida pels àngels, i deixant el dimoni en la desesperació.

Tot i la naturalesa del protagonista i la presència d'àngels, l'òpera no se centra tant en el caràcter sobrenatural de la trama com en la psicologia torturada del dimoni i el lirisme efusiu de Tamara, tot amanit amb unes gotes de color exòtic, atesa l'ambientació al Caucas, que cristal·litza en el ballet del segon acte. De fet, la partitura

és un autèntic regal, tant per al baríton com per a la soprano. En el perfil del protagonista masculí, a banda d'ecos obvis del *Faust* de Goethe, podem trobar elements tant dels herois masculins preuats per a un dels grans poetes del Romanticisme, Lord Byron, com d'altres conegudes figures operístiques, especialment *L'holandès errant* de Wagner i la seva inacabable recerca de l'amor salvífic d'una dona. El factor redemptor, per la seva banda, emparenta Tamara amb Senta. Rubinstein basteix la trobada definitiva entre els dos protagonistes en

un extens duo de prop de 25 minuts de durada, una escena apassionant que s'allunya dels típics duos d'amor (pràcticament mai s'uneixen les dues veus) i que va exercir una influència notable en una de les òperes més destacades del seu deixeble Txaikovski, *Ievgueni Onieguin*. Va essent hora, doncs, que prestem una mica d'atenció al mestre. ➤

Mikhaïl Tatarnikov